

Tablice historyczne

1.

Zamachy niemieckie na byt Polski

2.

Zgubność kierunku wschodniego w dziejach Polski przedrozbiorowej

Wyd. Oddziału Propagandy Gł. Zarządu Polit.-Wych. • Nakładem Woj. Urzędu Inform. i Propagandy w Poznaniu

Tablice historyczne

1.

Zamachy niemieckie na byt Polski

2.

Zgubność kierunku wschodniego w dziejach Polski przedrozbiorowej

Wyd. Oddziału Propagandy Gł. Zarządu Polit.-Wych. • Nakładem Woj. Urzędu Inform. i Propagandy w Poznaniu

Wiek	Działania niemieckie lub na korzyść niemczyzny	R e z u l t a t y	Przyczyny i okoliczności
X.	Początek systematycznych najazdów niemieckich na ziemie słowiańskie.	Zagrożone przez Niemców plemiona polskie łączą się w jedno państwo.	
Mieszko I. 960—992	Napady margrabiego Gerona	Wzmocnienie jedności państwa polskiego.	Najazdy zostają odparte. Mieszko przyjmuje chrzest z Czech 966 r.
XI.			
Bolesław Chrobry 992—1025	Cesarz niemiecki Henryk II kilkakrotnie napada na Polskę, domagając się hołdu 1002—1018	Odparcie Niemców przez Chrobrego za Łabę. Pokój w Budziszynie 1018. Utwierdzenie niezależności Polski. Koronacja Chrobrego 1025.	Skupienie sił narodu przeciw Niemcom.
Mieszko II. 1025—1034	Cesarz niemiecki tworzy koalicję antypolską i intryguje w rodzinie królewskiej.	Mieszko II ulega i składa hołd.	Rozbicie wewnętrzne kraju.
Bolesław Śmiały 1058—1079	Cesarz Henryk IV wywołuje bunt Władysława Hermana i możnowładców przeciw Śmiałemu.	Bolesław Śmiały musi uchodzić na Węgry.	Wyprawa na Kijów Bolesława Śmiałego i odwrócenie uwagi od zachodu umożliwia Niemcom intrygę w czasie nieobecności króla.
XII.			
Bolesław Krzywousty 1102—1138	Cesarz Henryk V napada na Polskę 1109. Do ataku na Głogów gna dzieci obrońców grodu.	„Psie Pole” pod Wrocławiem — druzgocąca klęska Niemców umożliwia Krzywoustemu przyłączenie Pomorza do Polski.	Bohaterska walka grodów śląskich (obrona Głogowa).
Po śmierci Krzywoustego Polska rozbita na dzielnice do 1295 r.	Kolonizacja niemiecka w Polsce.	Zniemczenie miast śląskich. Rozpanoszenie się niemczyzny w miastach Małopolski.	Proniemiecka polityka książąt i możnowładztwa.
XIII.			
Przemysław Pogrobowiec 1295—1296	Książę Konrad Mazowiecki sprowadza do Polski Krzyżaków 1226 r.	Powstanie nowego ośrodka walczącej niemczyzny na ziemiach słowiańskich.	Krótkowzroczność i egoizm ks. Konrada Mazowieckiego.
	Margrabiowie brandenburscy mordują skrytobójczo w Rogoźnie króla Przemysława Pogrobowca 1296 r.		Zjednoczenie państwa polskiego przez Przemysława zagrażało Brandenburgii odebraniem możliwości skutecznego atakowania Polski.

Wiek	Działania niemieckie lub na korzyść niemczyzny	R e z u l t a t y	Przyczyny i okoliczności
XIV. Władysław Łokietek 1306—1333	Bunt niemieckich mieszczan pod wodzą wójta Alberta w Krakowie 1311 r.	Stłumienie buntu przez Łokietka, początek cofania się niemczyzny w miastach.	Po stronie Łokietka walczą książę ruski Lew Halicki i niższe warstwy mieszczan pochodzenia polskiego.
	Brandenburgcy atakują polski Gdańsk 1308 r.	Kasztelan gdański wzywa na pomoc Krzyżaków, którzy po rzezi gdańszczyzny zagarniają polskie Pomorze.	Łatwowierność wobec Krzyżaków.
	Krzyżacy zamieniają w perzynę Gniezno, Sieradz i Kalisz 1331 r.	Łokietek gromi Krzyżaków pod Płowcami. 20 tysięcy trupów krzyżackich. (27. IX. 1331).	Łokietkowi w walce z Zakonem pomagają wojska litewsko-ruskie Giedymina.
Kazimierz Wielki 1333—1370	Zrzeczenie się Śląska na rzecz Luksemburgów 1339. Odstąpienie Krzyżakom Pomorza 1343 r.	Na 600 lat Śląsk stracony dla Polski. Odcięcie Polski od morza. Wzrost potęgi Zakonu Krzyżackiego.	Planowane przez Kazimierza zdobycze na wschodzie skłaniają go do ustępstw wobec Niemców i powodują utratę ziem rdzennie polskich na zachodzie.
XIV—XV. Jadwiga 1385—1399 Władysław Jagiełło 1386—1434	Wzrost potęgi krzyżackiej. Zbójeckie napady na Polskę i Litwę.	Unia polsko-litewska 1385 r.	Możnowładcy mają własne widoki wykorzystania unii nie przeciw Niemcom, lecz dla rozszerzenia swoich posiadłości na wschodzie.
XV.	Napad Krzyżaków na Kujawy.	Zwycięstwo Polski i zjednoczonych narodów słowiańskich pod Grunwaldem 15. VII. 1410. Złamanie potęgi Zakonu. Niewykorzystanie zwycięstwa.	Wybitna rola w bitwie ruskich chorągwi smoleńszczyzn. Udział Czechów z Janem Žižką. Grunwald jest triumfem jedności słowiańskiej nad Niemcami.
Kazimierz Jagiellończyk 1447—1492	Krzyżacy uciskają swych poddanych i germanizują przemocą. Odcinają Polskę od morza.	Wojna z Zakonem Krzyżackim o Pomorze. Pokojem w Toruniu 1466, Pomorze z Warmią odzyskuje Polska. Jednakże Prusy Wschodnie zostają w ręku Krzyżaków (jako lenno polskie).	Jagiellończyk pomimo oporu magnatów polskich przeprowadza zwycięską wojnę z Krzyżakami i odzyskuje Pomorze.

Wiek	Działania niemieckie lub na korzyść niemieczyzny	R e z u l t a t y	Przyczyny i okoliczności
XVI. Zygmunt Stary 1506—1548	Wzrastający ucisk krzyżacki ludności Prus Wschodnich.	Ludność Prus Wschodnich wzywa pomocy Polski. Niewykorzystanie możliwości objęcia Prus Wschodnich przez Polskę. Pozostawienie dziedzicznej władzy nad Prusami Wschodnimi Albrechtowi Hohenzollernowi (hołd pruski 1525).	Zaangażowanie Zygmunta na wschodzie przeciw Moskwie powoduje wyrzeczenie się w pełni możliwego przyłączenia Prus Wschodnich do Polski.
Zygmunt August 1548—1572	Zygmunt August bierze pod opiekę niemiecki Zakon Kawalerów Mieczowych w Inflantach przeciw Moskwie i wpłtuje tym samym Polskę w wojnę z Moskwą 1556—1568.	1556 Polska godzi się na następstwo elektorów brandenburskich w Prusach Wschodnich w razie wygaśnięcia linii Albrechta.	Bezczelowa wojna z Moskwą o Inflanty dyktuje Zygmuntowi Augustowi uznanie możliwości połączenia się Brandenburgii z Prusami Wsch., czyli ujęcia polskiego Pomorza w niemieckie kleszcze.
XVII. Zygmunt III 1587—1632	Elektor brandenburski Jan Zygmunt obejmuje Prusy Wsch. bez sprzeciwu Zygmunta III w 1618 r.	Połączenie Brandenburgii z Prusami Wschodnimi daje początek zjednoczonym Prusom, projektodawcy rozbiórów Polski.	W cieniu wojny Polski z Moskwą (wyprawy samozwańców i królewicza Władysława po koronę carską) rodzi się państwo pruskie.
Jan Kazimierz 1648—1668	Elektor Fryderyk Wilhelm w przemyśle ze Szwedami najeżdża Polskę 1656 i snuje plany jej rozbioru.	Fryderyk Wilhelm zostaje zwolniony przez Jana Kazimierza od zależności lennej Prus Wschodnich od Polski (Traktat Welawa—Bydgoszcz 1657 r.).	Wojny na wschodzie odciągają siły Polski z zachodu i powodują potop szwedzko-niemiecki. Prusy dążą do rozbioru Polski dla terytorialnego złączenia Prus Wschodnich z Brandenburgią (przez zagarnięcie Wielkopolski).
Jan III Sobieski 1674—1696	Elektor Fryderyk Wilhelm knuje plany detronizacji Sobieskiego.	Szerzenie rozstroju w Polsce przez Niemców.	
XVIII. August II Sas 1697—1732	Król pruski Fryderyk I proponuje Piotrowi W. rozbiór Polski za przemyśle przeciw Szwecji. Niemiec na tronie Polski, August II, sam proponuje rozbiór Polski.	Piotr Wielki odrzuca propozycje Fryderyka I, dążąc do uzyskania wpływu na Polskę w całości.	Oslabienie Polski wskutek samowoli możnowładców.

Wiek	Działania niemieckie lub na korzyść niemczyzny	R e z u l t a t y	Przyczyny i okoliczności
August III Sas 1733—1763	Prusy doprowadzają do zerwania sejmku 1744 r. W czasie wojny 7-letniej (1756—1763) Prusacy panoszą się w Wielkopolsce, grabią, zasypują kraj fałszywą monetą.	Upadek projektu reform wojskowych, dalsza słabość wojskowa Polski.	Przekupienie magnatów przez króla Prus Fryderyka II.
Stanisław August Poniatowski 1764—1795	Austria zagarnia Spisz 1768 i starostwa nowotarskie, sądeckie, czorsztyńskie 1769 r. Z inicjatywy Fryderyka II, króla Prus, zostaje dokonany pierwszy rozbiór Polski 1772 r. Prusy wciągają Polskę do oszukańczego przymierza z nimi (1789). Fryderyk Wilhelm II, król pruski, bierze udział w stłumieniu powstania Kościuszki 1794 i przeprowadza grę o zupełny rozbiór Polski.	Pierwszy krok do rozbioru Polski, uczyniony przez germańską Austrię. Prusy zabierają Pomorze (bez Gdańska i Torunia), Austria — Galicję, Rosja carska — część województw białoruskich. Po obaleniu Konstytucji 3 Maja następuje 2-gi rozbiór Polski. (1793) Prusy zagarniają Wielkopolskę z Poznaniem, Częstochową i Kaliszem, oraz Gdańsk i Toruń. W trzecim rozbiorze Polski w 1795 r. Prusy zabierają Kujawy, Mazowsze z Warszawą i ziemie po Bug i Niemen. Austria — Sandomierskie i Lubelszczyznę (reszta ziem rdzennie polskich), Rosja carska — posiadłości wschodnie.	Stałe zrywanie sejmów przez magnatów, rozstrój wewnętrzny państwa. Słabość gospodarcza, wywołana upośledzeniem mieszczan przez szlachtę i straszliwym uciskiem chłopów. Magnaci sprzedają się Prusom. Przeciwko Konstytucji 3 Maja tworzą spisek w Targowicy. Przyczyny upadku Polski: 1) powstanie i wzrost potęgi Prus w cieniu polityki wschodniej magnatów; 2) rozstrój państwa przez samowolę magnatów, wyrosłych na ziemiach wschodnich; 3) upadek miast i nędza chłopów pańszczyźnianych, dzieło polityki magnacko-szlacheckiej; 4) ciemnota szlachty, przekupywanej, rozbijanej i ogłupianej przez magnatów. 5) wyrośnięcie ościennych państw despotycznych.

Wiek	Działania niemieckie lub na korzyść niemczyzny	R e z u l t a t y	Przyczyny i okoliczności
XIX.	Germanizacja w zaborach pruskim i austriackim, kolonizacja niemiecka, niemczenie urzędów i szkoły.	Powstanie legionów Dąbrowskiego do walki z Austrią. Po klęsce Prus pod Jeną, wybuch powstania w Wielkolopsce (1806) i stworzenie Księstwa Warszawskiego.	
1809	Najazd Austrii na Księstwo Warszawskie.	Zwycięska wyprawa przeciw Austrii. Powiększenie Ks. Warszawskiego (Kraków, Lublin, Zamość).	
1830/31	Prusacy pozwalają wojskom carskim przejść Wisłę pod Toruniem. Gwałty Prusaków nad Polakami w obozie internowanych powstańców w Fischau.	Powstańcza Warszawa zostaje okrażona od zachodu.	
1815—1848	Polityka germanizacyjna w Poznańskim. Wzmoczona kolonizacja niemiecka. Ograniczenia językowe.	Energiczna samoobrona Polaków przekształca Poznań w centrum kultury polskiej. Wybuch powstania Wielkopolskiego 1848 r.	Ruch spółdzielczy w Poznańskim.
1848	Oszukańcze obietnice i podstępna gra Prus w celu rozbicia powstańców.	Załamanie się powstania Wielkopolskiego.	Zdrada magnaterii wielkopolskiej, która podpisuje ugodę z Prusakami o rozbiciu powstańców.
1863	Prusy Bismarcka współdziałają w tłumieniu powstania styczniowego; prześladowają powstańców.	Odcięcie dopływu powstańców z zaboru pruskiego.	Zacięty opór chłopów polskiego.
1873	Hasło Bismarcka „ausrotten“ (wytępić Polaków). Niemczenie szkoły, kościoła, ograniczenie praw politycznych Polaków. Rugowanie Polaków z ziemi.	Umocnienie polskości Poznańskiego w walce z zamachami Niemców.	
1886	Stworzenie Pruskiej Komisji Kolonizacyjnej dla wykupu ziemi polskiej.	Polacy mobilizują się gospodarczo. Odrodzenie narodowe Śląska. Kompletna klęska usiłowań niemieckich.	Ożywiona działalność spółdzielni i stowarzyszeń polskich. Działalność Karola Miarki i Pawła Stelmacha na Śląsku.

W i e k	Działania niemieckie lub na korzyść niemieczyzny	R e z u l t a t y	Przyczyny i okoliczności
1894	Powstanie H. K. T. do walki z polskością.		
XX. 1901	Niemcy katują dzieci polskie we Wrześni za mówienie pacierza po polsku.		
1907	Ustawa pruska o wywłaszczaniu Polaków z ziemi i zakaz wznoszenia nowych budynków.	Opór Polaków. Wóz Drzymały.	
1908	Zakaz zakładania stowarzyszeń polskich.		
1914—1918	Zbombardowanie Kalisza przez Prusaków (sierpień 1914 r.). Grabież, oszustwo i gwałty okupantów niemieckich i austriackich.	Strajki robotnicze i demonstracje uliczne przeciw Niemcom. Oddziały polskie pod dowództwem płk. Michała Żymierskiego przedzierają się przez front austriacki i walczą z Niemcami. 1918. Naród rozbraja wojsko niemieckie i austriackie (Kraków 31. X., Warszawa 10. i 11. XI. 1918). Powstanie Wielkopolskie 27. XII. 1918 r.	Bankructwo polityki Piłsudskiego współdziałania z Austrią i Niemcami. Wzrost nienawiści społeczeństwa do Niemców. Po obaleniu caratu przez rewolucję, Rosja pierwsza uznaje całkowitą niepodległość Polski. Po klęsce wojennej państw centralnych, następuje rewolucja w Austrii i Niemczech.
1919	Hindenburg oświadcza, że istnienie Polski byłoby największym niebezpieczeństwem dla Niemiec.		Obóz Piłsudskiego i zależny od niego rząd prowadzą politykę parcia na wschód, na ziemie niepolskie i z a p r z e p a s z c z a j ą sprawę polską na Śląsku i nad Bałtykiem.
1919—1921	Gwałty niemieckie wobec Polaków na Śląsku i w Prusach Wschodnich (na Warmii i Mazowszu).	Trzy bohaterskie powstania robotników i chłopów śląskich przeciw Niemcom. Polska odzyskuje tylko część G. Śląska i wąski dostęp do morza.	
1924	Niemcy nie chcą zagwarantować nieetykalności granicy polsko-niemieckiej.		Wzrost nastrojów wojenno-odwetowych w Niemczech.

Wiek	Działania niemieckie lub na korzyść niemczyzny	R e z u l t a t y	Przyczyny i okoliczności
1925	Zamachy niemieckie na prawa Polski w Gdańsku.	Akcja protestacyjna całego społeczeństwa polskiego.	Rozrost organizacyj nacjonalistyczno-wojskowych w Niemczech.
1930	Mowa min. spr. zagr. Rzeszy Treviranusa, domagająca się odebrania Polsce Pomorza.		
1933	Opanowanie władzy w Niemczech przez Hitlera. Hitlerowcy zagarniają rząd w Gdańsku.	Ostra polityka eksterminacyjna wobec Polaków w Niemczech i Gdańsku.	
1934—1938	Rząd sanacyjny zawiera z Niemcami hitlerowskimi pakt o nieagresji, pomaga Hitlerowi w jego planach międzynarodowych (Abisynia, Hiszpania, Austria, Czechosłowacja). Rządy sanacyjne popierają organizacje hitlerowskie w Polsce, wprowadzają hitlerowców do senatu.	Rozbijanie prób zbiorowego zapewnienia bezpieczeństwa przeciw Niemcom, torowanie drogi zaborczości niemieckiej. Panoszenie się organizacyj hitlerowskich w Polsce. Rozrost V-ekolumny.	Rządy sanacyjne w walce z demokracją idą na rękę hitleryzmowi, wiążą się z nim w interesie magnatów rolnych, kartelowych i bankowych.
1938	Współdziałanie rządu sanacyjnego z Niemcami w rozbiciu i podboju Czechosłowacji.	Polska zostaje okrażona przez Niemcy od południa.	
1939	Napaść hitlerowska na Polskę 1. IX. 1939 r.	Katastrofa militarna. Zniszczenie kraju i krwawa okupacja niemiecka. Tępienie narodu polskiego.	Przyczyny klęski wrześniowej: 1) wzrost potęgi i zaborczości Niemiec hitlerowskich przy współdziałaniu polityki zagranicznej sanacji, zwracającej Polskę na wschód; 2) rozstrój wewnętrzny państwa przez samowolę dyktatorską reakcji sanacyjnej; 3) zacofanie przemysłu i upadek rolnictwa — dzieło polityki obszarniczo-kartelowej sanacji; 4) rozbrajanie moralne narodu przez szerzenie hasel faszystowskich z natchnienia sanacji; 5) odosobnienie Polski dokonane przez sanację, przez odrzucenie pomocy przeciw Niemcom, największego państwa słowiańskiego — Związku Radzieckiego i systematyczne sabotowanie wszelkich prób stworzenia bezpieczeństwa zbiorowego.

2.

Zgubność
kierunku wschodniego w dziejach Polski przedrozbiorowej

Okres	Przejawy polityki wschodniej	Skutki na zachodzie	Inne następstwa lub zjawiska związane	Stosunki polityczno-społeczne
Bolesław Śmiały 1057—1079	Wyprawa na Kijów 1075.		Oslabienie państwa. W czasie nieobecności Śmiałego bunt możnowładztwa w kraju za sprawą cesarza niemieckiego. Upadek Śmiałego 1079 r.	
Kazimierz Wielki 1333—1370	Po dłuższych walkach przyłączenie do Polski Rusi Czerwonej 1340.	Zrzeczenie się Śląska 1339 na rzecz Niemców, odstąpienie Pomorza Krzyżakom 1343 dla uzyskania wolnej ręki na wschodzie.	Kazimierz uznaje swój błąd i zobowiązuje swego następcę do odzyskania utraconych ziem.	
Władysław Jagiełło 1386—1434	Plany wschodnie możnowładców małopolskich odebrania Litwie Podola i Wołynia.	Oslabienie zwartości bloku polsko-litewsko-ruskiego przeciw Niemcom. Niewykorzystanie zwycięstwa pod Grunwaldem, nieodzyskanie przez Polaków Pomorza. (Traktat w Toruniu 1411).	Jagiełło za sprawą magnatów odrzuca koronę Czech, walczących z Niemcami 1421 r. Represje, dyktowane przez magnatów, wobec Polaków, pomagających Czechom przeciw Niemcom.	Przewaga możnowładców małopolskich.
Kazimierz Jagiellończyk 1447—1492	10-letnia walka możnowładców przeciw Jagiellończykowi o przyłączenie Podola i Wołynia do Polski i przeciwko jego polityce antykrzyżackiej. Wbrew magnatom odrzucenie przez Jagiellończyka prośby Nowogrodu o pomoc przeciwko W. Ks. Moskiewskiemu i uniknięcie przez to zatargu na wschodzie.	Oslabienie frontu przeciw Krzyżakom. Odzyskanie na Krzyżakach Pomorza z Gdańskiem i dostępu do morza 1466 r.		Złamanie stronnictwa magnackiego.
Aleksander 1501—1506	Odnowienie unii Polski z Litwą ze zwróceniem ostrza przeciw Moskwie.	Całkowite odwrócenie się od polskich ziem zachodnich, pozostających pod jarzmem niemieckim (Śląsk).	Przegrana wojna z Moskwą 1503—1505.	Przywilej mielnicki na korzyść możnowładztwa. Średnia i drobna szlachta przeciwko wojnie z Moskwą.

Okres	Przejawy polityki wschodniej	Skutki na zachodzie	Inne następstwa lub zjawiska związane	Stosunki polityczno-społeczne
Zygmunt Stary 1506—1548	Piętnastoletnia wojna z Moskwą 1508—1523. Wojna o Smoleńsk i Nowogród 1534.	Niewykorzystanie prośby stanów pruskich o przyłączenie Prus Wschodnich do Polski. Przerwanie pomyślnej wojny z Krzyżakami 1521 i zgoda Zygmunta St. na dziedziczną władzę Albrechta Hohenzollerna Brandenburskiego w Prusach Wsch. (t. zw. „hołd pruski” 1525 r.) dla planów wojennych na wschodzie.	Umowa we Wiedniu 1515, mocą której korony Czech i Węgier od Jagiellonów przechodzą do niemieckich Habsburgów.	Dalsze pogorszenie doli mieszczan i chłopów. Powstanie ordynacji — państewek magnackich na ziemiach wschodnich (Zamojskich, Radziwiłłów, 1509). Poddanie chłopów sądom pana 1518 i przykucie do ziemi 1520. Radziwiłł przyjmuje tytuł Księcia Rzeszy Niemieckiej. Rozkład na dworze, szerzony przez Bonę, wyswatana Zygmuntowi przez cesarza niemieckiego. Walka szlachty przeciw magnatom (egzekucja dóbr koronnych).
Zygmunt August	Poparcie przez Zygmunta Augusta Kawalerów Mieczowych w Inflantach, pobratymców Krzyżaków, przeciw Moskwie. Wojna 12-letnia z Moskwą 1556—1568. Magnaci polscy prowadzą prywatne wojny zaczepne na wschodzie (wojewoda Sieniawski o Multany 1551).	Zgoda Polski na prawo dziedziczenia Prus Wschodnich przez elektorów Brandenburgii (Berlina) 1569, przez co niezadługo powstanie „polski korytarz” z dwóch stron ściśnięty przez kleszcze niemieckie.		Średnia szlachta przeciwko wojnie z Moskwą. Nakłaniają do niej magnaci, zwłaszcza Radziwiłł. Odebranie prawa wwozu towarów do Polski kupcom krajowym na korzyść zagranicznych (1565).
Zygmunt III Waza	Wojny ze Szwecją na wschodzie o Inflanty. Awanturnicze wyprawy magnatów (Mniszchowie, Sapiehowie) do Moskwy 1605—1608 dla poparcia „Samozwańców”. Wyprawa królewicza Władysława do Moskwy 1613.	Napad Szwedów na zachodzie na Pomorze polskie, ogłoszone z wojska. Ponowne dwukrotne przyznanie prawa dziedziczenia Prus Wschodnich elektorom brandenburskim 1604 i 1611. Niewykorzystanie słabości Niemiec (wskutek ich wojny 30-letniej) dla odebrania ziem polskich (Śląska).	Rozejm w Altmarku 1629. Inflanty przechodzą do Szwecji (70 lat bezcelowych wojen o Inflanty).	Powstanie nowych ordynacji magnackich na wschodzie (Myszkowskich 1601, Ostrogskich 1609).

15-
1798/1799

Okres	Przejawy polityki wschodniej	Skutki na zachodzie	Inne następstwa lub zjawiska związane	Stosunki polityczno-społeczne
	Utopijna wyprawa królewicza Władysława dla zdobycia korony moskiewskiej 1617.	Objęcie przez elektorów brandenburskich (Jana Zygmunta) Prus Wschodnich 1618, za zgodą Polski. Powstanie z połączenia Brandenburgii i Prus Wschodnich jednego państwa Prus — grabarza Polski.		Bogactwo magnatów polskich (ordynacja Ostrogskich w 1620 r. 80 miast, 2 760 wsi, 30 mil. różnych monet). Skarb państwa pusty.
Władysław IV 1632—1646	Nowa wojna Władysława z Moskwą 1634.	Pożyczenie pieniędzy na wojnę z Moskwą od elektora brandenburskiego, oddanie mu w zastaw polskiego Pomorza.		Sejm odmawia pieniędzy na wyprawę na Moskwę.
XVI—XVII	Sprowadzenie osadników polskich na Ukrainę do nowych latyfundiów magnackich.	Wyludnienie ziem środkowych, rdzennie polskich. Sprowadzanie kolonistów niemieckich na ziemie zachodnie, zwłaszcza po wojnach szwedzkich.	Wynaradawianie się osadników polskich na Ukrainie i innych ziemiach wschodnich, niepolskich.	Wzrost potęgi magnatów.
XVII	Szczyt potęgi magnatów, „królewiat” na ziemiach wschodnich.		Bezsilność państwa. Zrywanie sejmów przez warcholów szlacheckich za pieniądze magnatów.	Samowola, prywata i sprzedażność obcym rządów magnatów, ogłupiających szlachtę. Wzajemne napady magnatów, którzy mają własne wojska.
Jan Kazimierz 1648—1668	Podtrzymywanie zbrojne władzy „królewiat” na Ukrainie. Wojny kozackie, które przechodzą w powstania narodowe ukraińskie pod wodzą Chmielnickiego.	Przez odciągnięcie sił na wschód, otwarcie drogi „potopowi” szwedzko - niemieckiemu do Wielkopolski, Pomorza i innych ziem polskich. Ruina miast i wsi (1655—1660).	Wpłacanie Polski przez wojny kozackie w wojnę z Turcją, a później z Moskwą.	Zdrada magnatów: Radziejowski, Radziwiłł na rzecz Szwedów. Walka narodu: mieszczan, chłopów i mniejszej szlachty przeciw Szwedom i Niemcom. Stefan Czarniecki („Ani z soli, ani z roli”). Przymierze z Moskwą ratuje niepodległość 1656.
	Nieustępliwość w sprawie Ukrainy.	Zwolnienie elektora brandenburskiego Fryderyka Wilhelma od zwierzchnictwa Polski nad Prusami Wschodnimi w Welsławie i Bydgoszczy 1657, dalsze umocnienie się Prus, przyszłego projektodawcy rozbioru Polski.		